

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Иванка Василева Асенова**,
преподавател в катедра Психология на Философски факултет на
Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград

на дисертационния труд на **Красимира Иванова Маникатова**

на тема: „**Личностни промени при инсултна болест**“,
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на
висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.
Професионално направление 3.2. Психология; научна специалност
Педагогическа и възрастова и психология.

Научен ръководител: **доц. д-р Иванка Василева Асенова**

1. Актуалност на темата

Проведеното изследване е израз на научния интерес на докторантката към проучването на спецификата на личностните промени, които настъпват вследствие инсултна болест и тяхната детерминираност от страната и мястото на церебралната лезия.

Дисертационният труд представлява иновативно, компетентно замислено и интелигентно реализирано научно изследване. Темата е особено актуална, предвид много слабото проучване не само у нас, но и в световен мащаб на проблема за ефекта на инсултната болест върху некогнитивните психични сфери. Практическата актуалност на темата произтича от голямото значение, което доброто познаване на патерна на

личностните промени, предизвикани от инсултната болест, може да има за ефективността на терапията и ресоциализацията на тази група болни.

2. Обща оценка на дисертационния труд и автореферата

Дисертацията е с обем от 138 страници, обособени в три глави, библиография, съдържаща 127 заглавия, от които 52 на кирилица и 75 на латиница, и приложения.

Теоретичната част обхваща 44 страници от ръкописа и е представена в първа глава на дисертационния труд. Докторантката прави систематизиран литературен обзор по темата, логическата последователност на който се простира от подробна характеристика на инсултната болест (етиология, патогенеза, видове, клинична характеристика, терапия), през концептуализация на личността в норма и патология, до данни за ефектите на мозъчните инсулти върху когнитивната и личностната сфери.

Втора глава представя методологията на изследването, като обемът ѝ обхваща 13 страници от ръкописа. Целта и хипотезите и изследователските задачи са правилно формулирани и взаимосвързани.

Изследвани са представителни извадки инсултно болни и техни най-близки роднини (по 116 в двете групи), чието описание е достатъчно подробно и информативно. Избраните и приложени личностни въпросници (Кратък Психопатологичен Въпросник и Гийсен тест) са адаптирани за българската популация. Те са релевантни на целите на изследването и позволяват изпълнението на поставените задачи и емпиричната проверка на издигнатите хипотези. За обработката на суровите емпирични данни са използвани адекватни статистически методи.

Държа да отбележа коректно направения подбор на двете групи участници в изследването, предвид неговата специфика и естеството на

използвания инструментариум, тъй като това е фундаментално важно с цел постигане на максимална обективност на емпиричните данни: изследваните инсултно болни са без явни вербални и анозогнозични дефицити, т.е. спазено е абсолютно задължителното условие, самооценъчни вербални методики да се прилагат само при хора със запазени езикови способности и нозогнозис; изследваните роднини са най-близкия и дълго живял с инсултно болния човек, което предполага доброто познаване на личността му.

Описанието на получения богат емпиричен материал и резултатите от неговия статистически анализ са подробно описани в третата глава на ръкописа, която обхваща 42 страници. Онагледени са с 14 таблици и 4 графики, като всички имат позовавания в текста.

В заключителната част на дисертационния труд е направен подробен и качествен обобщен интерпретативен анализ на получените резултати, който впечатлява със своята коректност и теоретична обосновааност.

Особено похвално е, че целия интерпретативен анализ на комплексните данни от изследването е базиран на собствено създадена хипотетична рамка от теоретични допускания, очертаваща критериите за диференциране на психологично от неврологично обусловените личностни промени следствие церебрални лезии. Направените изводи са изцяло базирани на получените емпирични данни. Приносните достижения на дисертационния труд са адекватно и коректно представени.

Авторефератът на дисертационния труд релевантно представя неговата структура и съдържание.

3. Научно-приложни приноси на дисертационния труд

Доколкото ми е известно, представеното в настоящата дисертация изследване е първото по рода си в световен мащаб проучване на

диференцираните ефекти на страната (ляво/дясно) и мястото (предна (прероландова) /задна (построландова) на придобитите след мозъчен инсулт церебрални лезии върху личността на болния. Изследването е базирано на сравнителния анализ на самооценката на инсултно болните и на оценката на техните най-близки роднини, относно статуса, респективно степента на изразеност, на някои базисни и психосоциални личностни характеристики

Извършена е внушителна по обем изследователска работа, резултатите от която са подчертано стойностни както за психологичната теорията, така и за психологичната практика.

Получени са емпирично базирани доказателства, че инсултната болест провокира съществени промени в личността на болния, част от които са психологично базирани, и следователно типично наблюдавани при всички инсултно болни, а друга част – неврологично базирани, т.е. специфично проявяващи се в зависимост от латерализацията и локализацията на коровата увреда.

Резултатите от изследването подкрепят връзката между параметрите на церебралната лезия (локализация и място) и патерна на настъпващите личностни промени и могат да се включат в теориите за мозъчната латерализация на церебралните функции и осъществяваната от тях психичната дейност като доказателства на съществени теоретични постановки.

4. Критични бележки и препоръки

Нямам сериозни критични бележки към дисертационния труд с изключение на това, че разработката би спечелила, ако в теоретичната ѝ част присъстваше преглед на съвременните схващания за невробиологичната база на личността.

Бих препоръчала на докторантката в бъдещите си изследвания и разработки да се насочи към анализа на връзката между вида на инсульта (исхемичен срещу хеморагичен) и патерна на личностните промени, и към търсенето на евентуална специфика на преморбидния личностен профил на болните с различни параметри на церебралната лезия. В основата на тази моя препоръка лежи идеята ми за възможността, в предклиничната фаза на исхемичната болест, да се развива лека личностна промяна (в резултат на скритото въздействие на субклинични исхемични нарушения на мозъчното кръвообращение), която също да демонстрира зависимост от локализацията на болестния процес.

5. Заключение

В заключение считам, че дисертационният труд на Красимира Маникатова е мащабно иновативно психологично изследване. Получените резултати очертават редица безспорни приноси към невропсихологичните теории за личността в норма и при мозъчна патология.

Въз основа на изтъкнатите положителни качества на дисертационния труд с убеденост гласувам, на докторант Красимира Маникатова да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.2 Психология (научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“).

21.06.2019г.

Член на научното жури:

/доц. д-р Иванка Асенова/